

בעריכת אשר פויכטוונגר
alongarin@gmail.com

נעלה!

כניסת שבת 14: 16
מוצאי שבת 16: 17

עלון

גרעין תורני הרצליה

"וזר יקום ואי..."

מס' 1132 פרשת תולדות ה'תש"פ

הרב דוד הורדן

ראש הגרעין התורני הרצליה

תורת חיים

"ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי"

ואולי בכך נבין דברי רש"י בענין ה"נשמה היתרה" (של שבת וחג) מסביר רש"י כך: "רוחב לב למנוחה ושמחה ולהיות פתוח לרווחה ויאכל וישתה, ואין נפשו קצה עליו" (ביצה טז). ותמוה, וכי זו מטרה בפני עצמה שיוכל האדם לאכול יותר, ולכן העניקו לו נשמה יתרה? אך הרמב"ם (מו"נ א/מא) ביאר את הביטוי "נפש" שענינו "רצון". כלומר, דאגותיו של האדם צוררות את יכולתו ליהנות מן המזון. כתוב "היתה לי דמעתי לחם" (תהלים מב, ד), וכתב שם רש"י: "מכאן שהצרה משבעת את האדם ואינו מבקש לאכול". על הפסוק בתורה "וינפש" (שמות לא, יז) חז"ל פרשו: "כיון ששבת, וי אבדה נפשו" (ביצה טז). הענין הוא שבשבת מתרחבים אופקיו של האדם ואינו מרגיש במצוקת בעיותיו. סימן היכר לדבר שיכול האדם ליהנות ממזונו בתאבון. כלומר, לא שהאכילה היא מטרה לעצמה, אלא שעל ידה נדע על רוחב נפשו ושמחתו ביום הקדוש.

הרש"ר הירש כותב שיצחק קיווה שבנו עשיו ישתמש בתכונותיו הפראיות למטרות טובות ויפות. "יש להעלות את מלאכת הציד האכזרית... לשם הבאת מזון לחולה שנחלש, למען יסעד את לבו" (דף רצג).

בעצם אלו הם דברי השל"ה בפרשתנו: "לכבוש" את היצר, ולא לשחוט אותו, "בכל לבבך – בשני יצריך". לדוגמא, להשתמש ב"קנאה" כדי להרבות "חכמת סופרים". להשתמש ב"אכזריות" כדי להכניע אויבי ישראל. להשתמש ב"תאוות ממון", בכך שיהיה גבאי צדקה האוסף בחריצות בכדי לחלק לאחרים (ב"ב קי.). כן בנידוננו, הכנת "מטעמים" מיועדת לכך שיצחק יאכל ב"סעודות מצוה" ובזה יקרב את עשו לעבודת ה' ויהיה ראוי לברכה. אבל עשו לא זכה וחמש עבירות עבר באותו היום. והיה כל כך רחוק מהקדושה. וכך נקרא בהפטרה "אֶהְבֶּתִּי אֶתְכֶם אָמַר ה' וְאֶמְרָתֶם בְּפִמֹּה אֶהְבֶּתֶנּוּ הֲלוֹא אֶחָ עֵשׂוֹ לְיַעֲקֹב נָאֵם ה' וְאֶהְבֶּתֶ אֶת יַעֲקֹב: וְאֶת עֵשׂוֹ שָׂנֵאתִי.. (מלאכי א, ב-ג).

דברי יצחק "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי" תמוהים וקשים. האם דרכו של צדיק לדרוש ולחבב מאכלי-מטעמים? ונוסף על כך, יצחק היה באותה שעה בגיל מאה עשרים ושלש (לפי חשבון חז"ל בגמרא מגילה יז, א) ובודאי נחלש גופו מכל תאבון. ואם לא די בכך, בקש שיביאו לו "שני גדיי עזים טובים" (כז, ט) – כמות כה גדולה? ולבסוף: "ויבא לו יין וישת"?

פרשני התורה הסבירו עניין זה בכמה אופנים: ה"מדרש הגדול" כותב שכאשר האדם רואה במו עיניו את המאכל שלפניו יש לו תאבון, אבל העיוור אינו שבע (יומא עד, ב). לכן כדי שיהא מסוגל לאכול (למען אישוש גופו) חייבים להביא לפני העיוור "מטעמים". אבל פירוש זה הוא קשה, וכי בשביל זה התורה חוזרת על הביטוי "מטעמים" בפרשתנו שש פעמים!?

הרמב"ן (על כה, לד) וכן רבנו בחיי, מסבירים שכשם שדוד היה מעורר השראת השכינה ע"י מנגינות כינורו, כך אכילה ערבה תגרש כל עצב ותחול עליו רוח ה'. ועוד כותב רמב"ן שם ש"רצה ליהנות ממנו שתהיה נפשו קשורה בנפשו" וכן כתב המלבי"ם.

לדעת ר"י אברבנאל רצה יצחק לזכות את עשיו במצות כיבוד אב כדי שיהא ראוי לברכה, ולכן פירט לו עד כמה יטרח כדי להכין לו "מטעמים" והכל כדי להרבות זכותו.

ר' אברהם בן הרמב"ם כותב בפירושו לתורה (כז, ד) כי יצחק נתכוין "לתקן את נפשו הכבודה ולשמח אותה, ולתקן מזגו במאכל ערב ונעים". ונראה ההסבר לדבריו שהמאכלים המעודנים מגבירים את כח חיות נפשו של אדם, להתגבר על בעיות חיצוניות של גופניותו. וכן הוסיף ר"א בן הרמב"ם "כי בעת ההיא אירע ליצחק שינוי מזג, שחשב אותו הקדמה למיתתו ולכן אמר "לא ידעתי יום מותי". (בספרו "המספיק לעובדי ה' ", דף קל)